

اصالت سنجی

مقاله ترویجی

خلاصه انگلیسی این مقاله با عنوان:
The Role of Human Creativity in the
Development of Sustainable Tourism
Qeshm Island
در همین شماره به چاپ رسیده است.

شهرسازی ایران، دوره ۳، شماره ۴، بهار و تابستان ۱۳۹۹، صفحه ۱۵۹ - ۱۶۷

تاریخ دریافت: ۹۹/۲/۲۲، تاریخ بررسی اولیه: ۹۹/۲/۲۳، تاریخ پذیرش: ۹۹/۵/۱۳، تاریخ انتشار: ۹۹/۶/۱

نقش خلاقیت انسانی در توسعه پایدار گردشگری جزیره قشم

محمد اکبر پور*

سیده شادی موسوی عراقی

سمیه عظیمی

استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی
کارشناسی ارشد روان شناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کردج
کارشناسی ارشد برنامه ریزی روستایی، دانشگاه رازی

چکیده: نقش خلاقیت نیروی انسانی در فرایند توسعه پایدار، نقشی بی‌بدیل است و آینده هر ملتی را نیروی انسانی آن تعیین می‌کند. پایداری در فاکتورهای توازن اجتماعی، محیطی و اقتصادی برای عملکرد طولانی، از مسایل حیاتی دنیای امروز محسوب می‌گردد. یکی از فاکتورهای مهم موفقیت پایدار یک سازمان و یا کسب و کار، نیروی انسانی خلاق آن سازمان است. انجام فعالیت‌های گردشگری که مشاغل گوناگونی را هم به دنبال دارد در هر کشوری به‌عنوان بخشی از فعالیت‌های اقتصادی در کنار بخش صنعت و کشاورزی موجب رونق و پیشرفت اجتماعی- اقتصادی آنان می‌گردد. هدف اصلی این مقاله بررسی نقش خلاقیت انسانی در توسعه پایدار با تأکید بر پتانسیل‌های جزیره قشم بر توسعه اجتماعی و اقتصادی این جزیره می‌باشد. روش تحقیق، از نوع توصیفی- تحلیلی با ترکیبی از روش تحقیق کتابخانه‌ای و میدانی است. در این مقاله سعی شده به نقش خلاقیت در توسعه جزیره قشم که از جنبه اکوتوریسمی که حساسیت خاصی در همه ابعاد اکولوژیک، اقتصادی، انسانی، فرهنگی و سیاسی برخوردار است پرداخته می‌شود. این جزیره بزرگترین جزیره ایرانی خلیج فارس است که نزدیکترین آنان به ساحل می‌باشد. توسعه پایدار جزیره با توجه به ماهیت جزیره‌ای بودن آن از نظر اکولوژیکی و حضور اکوسیستم‌های خاصی چون جزایر مرجانی، جنگل‌های حرا و اراضی خاص و وسیع داخلی آن در کنار روند نابسامان توسعه گذشته‌اش مستلزم دقت خاصی است که باید حتماً بر شناخت دقیق وضعیت موجود از کلیه جهات خلاقیت انسانی در برنامه‌ریزی و مدیریتی مستمر از نظر محیط‌زیست مبتنی باشد.

واژگان کلیدی: گردشگری، خلاقیت اقتصادی و اجتماعی، فرهنگی، جزیره قشم

*مسئول مکاتبات: m.akbarpour@razi.ac.ir

۱- مقدمه

(,coomansingh,1996,Mcrae,b.a.h,2004,Turnbull,
2002,Fennell,1994). تمامی این بررسی‌ها به اهمیت جزایر به لحاظ منحصر به فرد بودن آنها و محصور بودن توسط آب‌ها جذاب برای توریست است. امروزه صنعت گردشگری در جهان توسعه فراوانی یافته است و بسیاری از کشورها از این رهیافت توانسته‌اند وضعیت خویش را تا حد درخور توجهی بهبود بخشیده و بسیاری از مشکلات خود از قبیل بیکاری، پایین بودن سطح درآمد، سرانه و کمبود درآمد ارزی را پوشش دهند. امروزه

امروزه صنعت گردشگری در جهان توسعه فراوانی یافته است و بسیاری از کشورها از این رهیافت توانسته‌اند وضعیت خویش را تا حد درخور توجهی بهبود بخشیده و بسیاری از مشکلات خود از قبیل بیکاری، پایین بودن سطح درآمد، سرانه و کمبود درآمد ارزی را پوشش دهند. امروزه مطالعات زیادی در سطح جهان پیرامون توسعه فعالیت‌های توریستی جزایر صورت گرفته است

بزرگ و زیبای قشم با برخورداری از جاذبه‌های طبیعی فراوانی که دارد یکی از قطب‌های گردشگری ایران به حساب می‌آید. طبیعت زیبا، ارتفاعات و کوه‌ها، آثار باستانی، سواحل، جنگل‌های مانگرو و غیره، می‌تواند این جزیره را در ردیف پردرآمدترین نقاط از نظر جلب و جذب گردشگر به‌شمار تبدیل کند، از طرفی بسیاری از این جاذبه‌ها مانند جنگل‌های مانگرو، دره ستاره‌های قشم و طبیعت بکر در محیط روستاهای جزیره قرار گرفته است. برای نمونه دلایل پیدایش و شکل‌گیری روستاهای لافت به عنوان یک مجتمع‌زیستی عبارتند از: وجود راه دریایی و تسهیل ارتباط دریایی وجود جنگل‌های حرا، وجود آب شیرین (چاه‌های تلاتل + آب و آب انبار)، نزدیکی به خشکی ایران و بادهای موسمی. هسته اولیه روستای لافت در قسمت کهن و مرکزی روستای کنونی در جوار چاه‌های آب و آب انبار و در امتداد ساحل شکل گرفته است. با پر شدن حدفاصل کنار دریا و دامنه تپه‌های کم‌ارتفاع، توسعه روستا در جهت شمالی-جنوبی در امتداد ساحل ادامه داشته است. سیستم تامین آب روستای لافت براساس جمع‌آوری آب‌های سطحی از تپه‌های میانی روستا است. آب‌های سطحی ناشی از باران‌های ناگهانی و سیل‌آسایی که گاه بر جزیره می‌بارد، در مجراهای طبیعی و مصنوع تپه‌ها، جاری می‌شود و با هدایت از مسیر احداثی کنار بافت بالایی روستا به طرف مجموعه چاه‌های تلا و آب انبار اصلی روستا جاری می‌شوند که متاسفانه برنامه‌ریزی عملیاتی موثری در رابطه با این پدیده و راه‌های گسترش آن صورت نگرفته است. جزیره پهناور قشم با مساحتی ۱۴۹۱ کیلومتر مربع نه تنها بزرگترین جزیره در ایران بلکه از بسیاری از کشورهای مستقل جهان نیز بزرگتر است. قشم مشتمل بر جزایر قشم، هرمز، هنگام و لارک با همه پتانسیل‌های طبیعی و خدادادی موجود در جای جای آن بعنوان قطب مهم گردشگری کشور محسوب می‌شود. جنگل‌های همیشه سبز و دریایی حرا، کوه‌های شگفت‌انگیز، سواحل زیبا و

مطالعات زیادی در سطح جهان پیرامون توسعه فعالیت‌های توریستی جزایر صورت گرفته است (Mcrae, b.a.h, 2004). تمامی این بررسی‌ها به اهمیت جزایر به لحاظ منحصر به فرد بودن آنها و محصور بودن توسط آب‌ها جذاب برای توریست است. از آن‌جا که اکوتوریسم بیان علاقه‌مندی انسان به مظاهر طبیعی و جاذبه‌های ذاتی آن است، که در سال‌های اخیر با صنعتی‌شدن جوامع، پیشرفت صنعت، حمل و نقل و نیازمندی به گذران اوقات و فراغت برای کاهش فشارهای روانی، با استقبال چشمگیری روبرو شده است. بهره‌برداری از این احساس نیاز در مناطق مستعد و دارای جاذبه‌های طبیعی سبب شکل‌گیری صنعت گردشگری برپایه طبیعت یا اکوتوریسم شده که در بهبود وضعیت این مناطق سهم قابل توجهی داشته است. ایران سرزمینی با شرایط اقلیمی متنوع و آثار و چشم‌اندازهای طبیعی بکر زیبا و منحصر به فرد می‌باشد. بنابراین ایران از نظر منابع طبیعی جزء ده کشور برتر دنیا می‌باشد که می‌تواند از اثرات حاصل از گردشگری در کاهش مشکلات بیکاری و درآمد اقتصادی بهره‌مند شود، اما با توجه به آمارهای موجود ایران از این فرصت بهره کافی را نبرده است. به‌طوری که تنها در میان کشورهای اسلامی رتبه دهم را دارا می‌باشد (ابوالحسنی‌نژاد، ۱۳۸۲: ۲). سال ۲۰۰۲ از سوی سازمان ملل متحد به عنوان سال بین‌المللی اکوتوریسم شناخته شده است، که بایستی آن را به عنوان یک اعلان عمومی برای پایداری بیشتر فعالیت اکوتوریسم و نقطه‌ی آغازی برای بازبینی سایر انواع گردشگری با در نظر گرفتن اثرات آن بر جامعه میزبان و محیط‌زیست طبیعی و سهم آن در توسعه‌ی مناسب محیط‌زیست و جامعه انسانی دانست، یکی از این منابع که می‌تواند بسیاری از تهدیدها را به فرصت تبدیل کند منابع موجود گردشگری در محیط جزایر می‌باشد، در مجموع در گردشگری جزایر، باید از فراغت به‌عنوان یک روش برای رسیدن به توسعه استفاده کرد. در همین راستا جزیره

بی‌ضرر با نگرشی تک‌بندی، اغلب بر مباحث اکولوژیکی تأکید می‌کند و نمی‌تواند همانند گردشگری پایدار قضاوت کند، در صورتی که گردشگری پایدار نیازهای کنونی گردشگران و همچنین نسل‌های آتی را پاسخ می‌دهد و بین ابعاد محیطی، اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی تعادل برقرار می‌سازد (Krüger, 1995: 54). یعنی در مقایسه با گردشگری کم‌ضرر، گردشگری پایدار به دنبال سنجش ظرفیت تحمل اکولوژیکی، امکان‌سنجی اقتصادی و مقبولیت اجتماعی - فرهنگی است (Elsasser et al, 1995: 17). نقش خلاقیت انسانی صنعت گردشگری در بخش‌های دولتی و خصوصی بر روی موفقیت پایدار بخش‌های مختلف و بهبود مستمر را می‌توان به صورت زیر خلاصه کرد:

- تامین رضایت مشتری در اماکن گردشگری از طریق ارائه خدمات استاندارد
- ارائه خدمات مناسب با توجه به نیازهای گردشگران
- ارتباط بهتر کارکنان و پرسنل با همدیگر و با مدیران
- افزایش رضایت شغلی و ایجاد محیط کار پویا در اماکن گردشگری
- افزایش بهره‌وری و کارایی پرسنل دولتی و خصوصی گردشگری
- استفاده از خلاقیت و نوآوری در انجام کار
- احساس حس تعلق به سازمان و انجام کار گروهی
- افزایش کیفیت انجام کار
- ارتقای خدمات ارائه شده به گردشگری در اماکن گردشگری
- کاهش هزینه‌ها و افزایش سودآوری بنگاه‌های اقتصادی گردشگری
- افزایش قدرت تصمیم‌گیری در بین پرسنل (اکبرپور و نوربخش، ۱۳۸۹).
- مفهوم توسعه پایدار گردشگری با مفاهیم توسعه

بکر، وجود بزرگترین غار نمکی جهان، جزایر منحصر به‌فرد، صخره‌های محل تجمع خرچنگ‌های دریایی، دلفین‌های زیبا در نزدیکی جزیره هنگام، خاک‌های رنگی جزیره هرمز، قلاع پرتغالی‌ها در هرمز و قشم، بادگیرهای شهر تاریخی لافت از جمله جاذبه‌هایی است که سیل مشتاقان را به‌سوی خود جلب می‌کند. بنابراین قشم با داشتن تنوع فراوان گردشگری می‌تواند به‌عنوان قطب مهم گردشگری کشور با برنامه‌ریزی دقیق مورد بهره‌برداری کلان اقتصادی نیز قرار گیرد. بنابراین هدف اصلی این مقاله بررسی نقش خلاقیت انسانی در توسعه پایدار با تأکید بر پتانسیل‌های جزیره قشم در توسعه اجتماعی و اقتصادی این جزیره می‌باشد.

۲- مبانی نظری

گردشگری عبارت است از هرآنچه به گردشگران و خدمات مرتبط با آنان مربوط می‌شود. براساس این تعریف گردشگری به مجموعه فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که در فرآیند جذب و میهمانداری بین گردشگران، سازمان‌های مسافرتی، دولت‌های مبدأ، دولت‌های میزبان و مردم محلی برقرار می‌شود (زاهدی، ۱۳۸۲: ۱-۲). مفهوم گردشگری بی‌ضرر در اواخر دهه ۱۹۷۰ به‌واسطه پیامدهای منفی توسعه گردشگری در نواحی کوهستانی مطرح گردید. تا قبل از آن توسعه گردشگری بدون توجه به تأثیرات گردشگری بر طبیعت، هوا، آب، زمین، پوشش گیاهی و جانوری، مردم و چشم‌اندازهای مقصد صورت می‌پذیرفت. بعد از سرمایه‌گذاری و گسترش فعالیت‌های گردشگری، پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی، افزایش یافت (Hasse, Schumacher, 1990: 13).

در گردشگری بی‌ضرر به منظور کاهش پیامدهای منفی فعالیت‌های گردشگری، بیشتر بر گزینه‌های جدید گردشگری تأکید می‌شود، درحالی‌که گردشگری پایدار رویکردی کل‌نگر و یکپارچه را دنبال می‌کند (University of Dortmund, 2001: 40). گردشگری

می‌شوند. همچنین قابل ذکر است که صنعت توریسم اغلب یکی از عمده‌ترین تولیدکننده‌های ارز خارجی در این کشورهای کوچک است. بنابراین تعجبی ندارد که دولت‌های این کشورها با استفاده از ارتقاء در کمپ‌ها و امکانات توریستی و بخش‌های هوا و دریا سعی در افزایش جذب توریست جزایرشان دارند، ظرفیت یا حد در غیرپذیرفتنی مفاهیمی هستند که در هنگامی که تاثیرات توریستی روی محیط و جامعه تجزیه شدند به آنها رجوع می‌شود. هیچکس آستانه ظرفیتی قابل اندازه‌گیری که برای همه کشورها یا برخی کشورها مفید باشد را ندارد. در حالیکه هیچ تعریف کلی از ظرفیت تحمل که همه موضوعات جامعه را در برگیرد وجود ندارد. یک آگاهی وجود دارد برخی درجه‌های قابل قبول از تغییر برای زیر سیستم‌های وابسته موجود می‌باشد مثلاً اقتصادی، محیطی، اجتماعی (جان و توماس، ۱۹۹۶). شدت توریست یا در اصطلاح تعداد توریست‌های وارد شده در هر کیلومتر مربع نشان دهنده فشار توریست در محیط فیزیکی می‌باشد.

۲-۳- سطح پذیرش بومیان جزایر

امروزه خلاقیت مردم بومی نسبت به پذیرش گردشگران یکی از اصول پایه‌ای برای توسعه صنعت گردشگری می‌باشد. هرچند ایجاد زیرساخت‌ها جهت توسعه گردشگری در جزایر جزو الزامات می‌باشد، شاید بتوان با احتیاط این نکته را بیان کرد که بررسی سطح پذیرش بومیان نسبت به ورود گردشگران از اولیت بیشتری برخوردار باشد.

۲-۴- نگاهی به قشم

قشم در دهانه تنگه هرمز است. این جزیره مدخل ورودی خلیج فارس از دریای عمان (تنگه هرمز) قرار دارد. مساحت جزیره ۱۴۹۱ کیلومتر مربع حدود ۲/۵ برابر کشور بحرین است. طول جزیره از بندر قشم تا باسعید و بین ۱۰۰ تا ۱۳۰ کیلومتر است و عرض آن در شهر قشم ۵ کیلومتر و قسمت باسعید و تا روستای دوستکو حدود ۱۲ کیلومتر است، به لحاظ تقسیمات

پایدار و گردشگری پایدار در ارتباط است. توسعه پایدار در گردشگری نمی‌تواند به تنهایی توسط یک عامل واحد صورت پذیرد. بنابراین می‌بایست در جستجوی عاملانی برای تحقق توسعه پایدار بود. در این رابطه پیش‌زمینه‌های فرهنگی و گروه‌های ذینفع می‌بایست در نظر گرفته شوند (University of Dortmund, 2001: 40).

۲-۱- عوامل موثر در توسعه گردشگری

جزایر

- کیفیت ساحل
- خصوصیات فیزیکی و چشم‌انداز ظاهری ساحل جزایر
- چشم‌انداز فضاهای حاشیه‌ای در جزایر
- امنیت جانی و مالی
- ایجاد جاده‌های فراغت و فراهم آوردن امکاناتی جهت پیاده‌روی در سواحل
- ایجاد زیر ساخت و آماده‌سازی سواحل جزایر جهت شنا و قایق‌سواری (پدالو) (Hall and Stephan, 2002, 293)

۲-۲- تاثیر توریسم بر جزایر

توریسم هم تاثیر مثبت و هم تاثیر منفی را در جزیره میزبان دارد. مقدار و شدت این تاثیرات به‌وسیله یک دسته از فاکتورهایی مانند گسترش اماکن توریستی، انعطاف‌پذیری اکوسیستم‌ها، الگوها و میزان توسعه امکانات و اندازه کشور تعیین می‌شود. کشورهای توسعه نیافته تقریباً تاثیرات چشمگیرتری را روی محیط و فرهنگشان در نتیجه جذب توریست داشته‌اند که به مراتب بیشتر از کشورهای توسعه یافته بوده است. شمار زیادی از این کشورهای کوچک جزایری هستند که متکی به منابع طبیعی، آب و هوا و منظره‌های جذاب برای جذب توریست‌ها هستند. اغلب، خورشید، دریا و ماسه به این جزایر یک حالت رقابتی برای فعالیت‌های توریسم می‌دهند، این فعالیت‌ها در محیط‌های ساحلی متمرکز شده‌اند و سبب تغییراتی در محیط طبیعی

می‌شود، خود را از دیدن جاذبه‌های زیبای قشم محروم نمی‌کند. این طرز فکر برابر است با ماندن در جزیره و صرف هزینه که خود امروزه یکی از بزرگترین اهداف در جذب توریست است. بررسی تطبیقی این دو جزیره نشان می‌دهد که جزیره قشم به لحاظ برخورداری از جاذبه تمام شرایط یک جزیره خوب برای جلب توریست نسبت به جزیره موریتویس را دارد. اما چرا آمار توریست‌های بازدیدکننده این دو جزیره قابل مقایسه نیست. قطعاً این ضعف قشم به چالش‌های مدیریتی بر می‌گردد. برتری‌های که جزیره قشم نسبت به جزیره موریتویس دارد در آینده نه چندان دور می‌تواند به عنوان یک منبع و مقصد خاص گردشگری برای گردشگران داخلی و خارجی باشد. فقط باید در این راه تمهیداتی اندیشید. در این زمینه یک نمونه دیگر فیجی می‌باشد که در اواخر دهه ۱۹۶۰ رشد سریعی را در گردشگری تجربه کرده است. پتانسیل دریا، ساحل ماسه‌ای^۳، خورشید^۴ و لبخند^۵ از عوامل این رشد محسوب می‌شود (پور و خشوری، ۱۳۸۰: ۱۲). تمامی این عوامل در جزیره قشم وجود دارد. شناسایی پتانسیل‌ها و طبقه‌بندی آنها و نگرش سیستمی برای توسعه گردشگری آنها می‌تواند چالش‌های فرا روی این پدیده را حل کند.

۲-۶- برنامه عملیاتی جهت گسترش

توریسم در جزیره

ناکافی بودن و نامناسب بودن زیرساخت‌ها یکی موجود در جزایر مقصد گردشگری از محدودیت‌های اصلی موجود بر سر راه توسعه توریسم به‌شمار می‌آید. در برخی از مکان‌های منتخب و مورد علاقه گردشگران زیرساخت‌های گوناگونی برای راحتی و آسایش گردشگران فراهم می‌شود. اگر چه مردم محلی از این راه منافع زیادی کسب می‌کنند اما ممکن است تنها راه

کشوری جزیره دارای یک شهرستان دو بخش (قشم و شهاب)، سه شهر (قشم، هرمز، سوزا) و هفت دهستان تقسیم می‌شود.

۵-۲- سواحل

سواحل خلیج فارس موقعیت مطلوبی را به‌عنوان یک فرصت در جذب توریست برای جزیره قشم فراهم آورده است. در سواحل جنوبی کشور به‌ویژه در قشم و کیش مناسب بودن درجه حرارت در فصل سرد و مهیا بودن شرایط برای فعالیت‌های ورزشی آبی مانند قایق رانی، جت اسکی، اسکی روی آب و غواصی پتانسیل‌های نهفته برای توسعه فعالیت‌های گردشگری در این بخش از جاذبه‌های اکوتوریستی ایران به‌شمار می‌آید. طرح جامع منطقه آزاد قشم که در سال ۱۹۹۴ توسط مهندسان و معماران و اقتصاددانان (مشاور SWECO) تهیه شده تمام زمینه‌های توسعه جزیره را در ابعاد کشاورزی، صنعتی، حمل و نقل و غیره، بررسی کرده است. توریسم هم یکی از زمینه‌هایی بوده که توسط این گروه بررسی شده است، از نظر این گروه جزیره قشم قشم بزرگترین و مهم‌ترین جاذبه‌های طبیعی شامل (دریا، ساحل، بیشه، غار، کوهستان، جنگل حرا با درختان مانگرو را دارا می‌باشد. به لحاظ فرهنگی قلعه تاریخی شهر قشم، مساجد و آب انبارها، آداب و رسوم و چندین دهکده زیبا بزرگترین جاذبه‌های فرهنگی جزیره را تشکیل می‌دهند. جزیره قشم هم برای بومی‌های ساکن کشورهای جنوب خلیج فارس و هم برای ایرانیان ساکن در عرض‌های بالای کشور دارای یک پتانسیل بالقوه می‌باشد. از طرفی باید واقعیتی به نام پتانسیل منطقه آزاد قشم^۱ را به این جاذبه‌ها افزود که خود به عنوان یک جاذبه قوی در جذب توریست به حساب می‌آید. طبیعتاً کسی که برای خرید وارد قشم

^۴ Sun

^۵ Smile

^۱ Qeshm free Area

^۲ Sea

^۳ Sand

امرار معاش خود را نیز از دست بدهد بنابراین در راه توسعه زیرساخت‌ها باید شرایط زیر مورد توجه قرار گیرد.

- در ارائه زیرساخت‌ها باید براساس سلاقی نیازها و شعار گردشگران با در نظر گرفتن نیازهای اهالی بومی باید توسعه یابد.
- ارزیابی اثرات زیست‌محیطی ناشی از گسترش گردشگری و توسعه زیرساخت‌ها باید پیوسته صورت گیرد.

- در ادامه توسعه این زیرساخت‌ها همواره باید با خلاقیت نگرش بومیان مدنظر قرار گیرد.

۲-۶-۱- نصب کردن تابلوها

تابلوها برای نشان دادن جذابیت‌های ارائه شده برای گردشگران و چگونگی رسیدن به آنها ضروری هستند. آنها همچنین نیازمند به تدارک یک توضیح دادن در منطقه می‌باشند. زمانی تصمیم‌گرفتن درباره موقعیت و طرح یک تابلو، ما باید کار آموزش را مورد ملاحظه قرار دهیم، علائم هشدار در جایی که احتیاط مورد احتیاج می‌باشد، باید نصب گردد تا امنیت بازدیدکنندگان را تأمین نمایند.

۲-۶-۲- تاسیس مکان‌های نمایش

نمایش‌ها می‌توانند به نمایش‌های متحرک و نمایش‌های غیرمتحرک تقسیم شوند. بعضی اقلام عمومی مانند تولیدات کشاورزی و غیره، میراث فرهنگی و صنایع فرهنگی برای نمایش دادن مناسب هستند.

۲-۶-۳- بروشورها

یک بروشور خوب برای گردشگران جزیره اطلاعات در مورد تسهیلات گردشگری مختلف، شامل نقطه خاصی از ساحل با پتانسیل بالا، بازارهای خرید، هتل‌ها و استراحتگاه‌ها، رستوران‌ها و نرخ‌هایشان را تدارک می‌بینند. این بروشورها همچنین همچنین می‌توانند فواصل و دسترسی‌ها را در اختیار گردشگران قرار دهد.

۲-۶-۴- کنسرت‌ها و مسابقات

کنسرت‌ها و مسابقات می‌توانند فرهنگ مردمان

جزایر را تقویت کنند. به‌علاوه یک منظره جالب برای بازدیدکنندگان را امکان‌پذیر می‌سازد. امثال بعضی مسابقات مانند: تولید کردن غذای مخصوص جزیره و یا، و یا تعارف این سوغاتی همراه با پخش موسیقی و تعارف‌های این‌چنینی که در این کنسرت‌ها می‌توان با ایجاد بازارچه‌هایی زمینه‌های فروش محصولات فرهنگی مانند صنایع‌دستی که بیشتر توسط اهالی جزیره تهیه می‌شود را فراهم کرد.

۲-۶-۵- یادگاری‌ها

لباس‌ها یا کلاه‌ها با یک فرم محلی می‌تواند به‌عنوان یک یادگاری خوب برای گردشگران باشد. صنایع‌دستی محلی همچنین یک ابزار معتبر برای پیشرفت هستند و درآمد اضافی را برای مردم کسب می‌کنند. البته می‌توان با دادن یک یادگاری و برخورد مناسب زمینه فروش محصولات را هم فراهم آورد.

۲-۶-۶- ایجاد جاده‌های فراغت

یک جاده گردشگری که از کنار ساحل و دیگر جذابیت‌ها گذر می‌کند، باید برای بازدیدکنندگان طراحی شود. ایستگاه‌های راه‌آهن، ایستگاه‌های اتوبوس، توقفگاه‌های اتوبوس و نواحی خرید می‌تواند برای ترویج گردشگری با پوسترها و عکس‌ها به‌منظور جذب بازدیدکنندگان مورد استفاده قرار گیرد.

۲-۶-۷- چالش‌های اساسی فرا روی

روستاها و شهرهای جزیره قشم

محیط طبیعی: بالا بودن رطوبت و شرحی بودن، وجود طوفان‌های دریایی (فصلی و دوره‌ای) در برخی از جزایر، کمبود آب شیرین برای مصارف آشامیدنی و کشاورزی، شوری زمین و نامناسب بودن بخش اعظم خاک منطقه، خوردگی مصالح ابنیه و تاسیسات به لحاظ شرایط اقلیمی، ضعف ارتباطات بین جزایر و ساحل کشور، پایین بودن میزان نزولات جوی و رگباری بودن، واقع شدن برخی جزایر بر روی خط زلزله.

محیط اقتصادی و اجتماعی: سنتی بودن شیوه

صید در جزیره و پایین بودن میزان بازدهی آن، عدم

۳- روش تحقیق

روش تحقیق، از نوع توصیفی- تحلیلی با ترکیبی از روش تحقیق کتابخانه‌ای و میدانی است. در بررسی کتابخانه‌ای با مطالعه منابع معتبر سعی شده است، تجارب جهانی و داخلی در این زمینه و همچنین اهمیت خلاقیت انسانی بر تاثیرات گردشگری بر توسعه اجتماعی و اقتصادی در برنامه‌ریزی توریسم بررسی شود. در کنار این روش با مشاهده میدانی و مطالعه انواع جاذبه‌ها (طبیعی، تاریخی، فرهنگی و اجتماعی) و معرفی آنها به ارائه راهکارهایی جهت بهبود و توسعه فعالیت‌های گردشگری پرداخته می‌شود.

۴- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

گردشگری جزایر منبع با ارزش اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد است و می‌تواند وسیله‌ی مهمی برای توسعه اجتماعی-اقتصادی جوامع باشد و در بسیاری از کشورها با سیاست‌های محلی در ارتباط است و غالباً وسیله‌ای در جهت حمایت از محیط‌زیست و فرهنگ جزایر می‌باشد. برای توسعه گردشگری و قرار گرفتن در ردیف قطب‌های گردشگری منطقه و جهان در مرحله نخست باید به نقش خلاقیت انسانی در پیشرفت و بهبود و سپس برای تأمین امکانات و زیرساخت‌ها و همچنین پیاده‌سازی یک الگوی موفق گردشگری در کشور گام برداشت. مسلماً نبود امکانات و تأسیسات مورد نیاز گردشگر از جمله امکانات اقامتی، وسایل حمل و نقل دریایی و شهری مناسب، مجتمع‌های رفاهی تفریحی دریایی در سواحل زیبای خلیج فارس، عدم اطلاع‌رسانی و معرفی کافی محیط و غیره می‌تواند مانع از جذب توریست و از دست رفتن فرصت مناسب بهره‌برداری از منابع گردد. گردشگری جزایر منبع با ارزش اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد است و می‌تواند وسیله‌ی مهمی برای توسعه اجتماعی-اقتصادی جوامع باشد و در بسیاری از کشورها با سیاست‌های محلی در ارتباط است و غالباً وسیله‌ای در جهت حمایت از محیط زیست و فرهنگ جزایر می‌باشد. بنابراین می‌تواند نقش مهمی در توسعه

پیوستگی بین بعضی از جزایر و ایزوله بودن آن، فقدان اسکله مرجع سنگی برای بهره‌گیری شناورها در برخی جزایر، ضعف شبکه ارتباطی درون برخی از جزایر قشم، مهاجرت ساکنین برخی از جزایر شهرستان قشم به کشورهای عربی خلیج فارس، رکود فعالیت‌های اقتصادی مولد در برخی از جزایر از قبیل صید و غیره. در قبال رواج فعالیت‌های قاچاق و کاذب، فقدان تأسیسات شیلاتی در برخی از جزایر بزرگ شهرستان قشم از قبیل سردخانه، یخ‌سازی و غیره. در جزیره کمبود تأسیسات و تجهیزات زیربنایی در برخی از جزایر شهرستان، فقدان ارتباط منظم و مستمر برخی از جزایر بندرعباس و قشم. از لحاظ گونه‌های پستانداران، دوزیستان، خزندگان و پرندگان جزیره قشم دارای ویژگی خاص می‌باشد که از لحاظ زیستگاهی، نقاط حساس و جالب توجهی را به وجود آورده است و به علت حساسیت زیست محیطی حاکم بر آن هرگونه توسعه بایستی بسیار محتاطانه و با مطالعات اکولوژیکی انجام شود. بخشی از جزیره به‌عنوان ذخیره‌گاه زیست کره جنگل‌های حرا تحت نظارت و حفاظت ملی و جهانی قرار دارد. همچنین از لحاظ زمین‌شناسی جزیره دارای ساختار آهکی است که در مکان‌های مختلف دارای بالازدگی‌های نمکی است. وجود گنبد‌های نمکی، جنس انحلال سنگ مادر، فرسایش شدید، بارش‌های فصلی و هزار دره هاف هرگونه توسعه را مستلزم توجه به عوامل زیست‌محیطی موثر بر این فرایندها می‌نماید. همین امر البته در کنار ویژگی فوق‌توان جزیره را برای جلب گردشگر افزایش می‌دهد (اکوتوریسم، ژئوتوریسم و طبیعت‌گردی). در مورد مطالعات اقلیمی باید گفت که یکی از آزردهنده‌ترین شرایط اقلیمی در سواحل شمالی و جزایر خلیج فارس و دریای عمان در این جزیره حاکم است و این معضل ناشی از عوامل ارتفاع موجود کم از سطح دریا، نزدیکی به دریا و عرض جغرافیایی پایین می‌باشد (اکبریور سراسکانرود، ۱۳۸۹: ۳۴).

و حضور اکوسیستم‌های خاصی چون جزایر مرجانی، جنگل‌های حرا و اراضی خاص و وسیع داخلی آن در کنار روند نابسامان توسعه گذشته‌اش و طرح‌های توسعه جاه‌طلبانه‌ای که برای این منطقه آزاد پیش‌بینی شده است مستلزم دقت خاصی خواهد بود، که باید حتماً بر شناخت دقیق وضعیت موجود از همه نظر، برنامه‌ریزی آمایشی و نقش خلاقانه انسان بر مدیریت مستمر از نظر محیط‌زیست مبتنی باشد. در نتیجه توسعه اکوتوریسم جزیره قشم فقط وقتی پایدار خواهد بود به نقش خلاقیت انسانی در شاخص‌های توسعه پایدار با توجه به محیط محلی جزیره توجه اساسی شود.

و حفظ جزایر داشته باشد. جزیره قشم با توجه به جزیره بودن آن و حضور ذخیره‌گاه زیست کره و تمایل اکوتوریسم در آنجا کاملاً قابل بهره برداری برای رسیدن به توسعه پایدار در حقیقت یک فرصت و مزیت نسبی برای قشم محسوب می‌گردد. و همچنین قشم با داشتن تنوع فراوان گردشگری، می‌تواند به‌عنوان قطب مهم گردشگری کشور با برنامه‌ریزی دقیق، مورد بهره‌برداری کلان اقتصادی قرار گیرد. در نتیجه توسعه روستاها و شهرهای جزیره قشم از حساسیت خاصی در همه ابعاد انسانی، اکولوژیک، اقتصادی و سیاسی برخوردار است. این جزیره بزرگترین جزیره ایرانی خلیج فارس است که نزدیکترین آنان به ساحل می‌باشد. توسعه پایدار جزیره با توجه به ماهیت جزیره‌ای بودن آن از نظر اکولوژیکی

۵- منابع

۱. ابوالحسنی نژاد، بیژن؛ (۱۳۸۲)، *قابلیت و محدودیت های اقلیمی صنعت گردشگری در شهر رامسر و تنکابن*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۲. اکبرپورسراسکانرود، محمد و نوربخش، سید فاطمه (۱۳۸۹)، *نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار شهری و روستایی نمونه موردی (جزیره قشم)*، فصلنامه روستا و محیط، شماره ۱۳۲.
۳. زاهدی، شمس السادات؛ (۱۳۸۲)، *تحلیلی بر انواع جهانگردی و ارتباط آنها با یکدیگر*، فصلنامه مطالعات علمی جهانگردی، دانشگاه علامه طباطبایی، شماره ده.
4. Birkmann, J.: (2000), *Nachhaltige Raumentwicklung im dreidimensionalen Nebel*, in: UVP-Gesellschaft: UVP..
5. Coomansing, Johnny, (2002), *commodification and distribution of the steelpan as a conflcted tourism resource*, department of geography college of art and sciences Kansas state university.
6. Elsasser, H.; Wachter, D.; Denzler, S.; Frösch, R.; Abegg, B.: *Nachhaltigkeit im Tourismus*, in: Becker, C. (Pub.) (1995), *Asante fur seine nachhaltige Regionalentwicklung mit Tourismus*, Verlag für Universitäre Kommunikation, Berlin.
7. Fennll, David, (1994), *An activities- based analysis of the space – time characteristics of tourism travel*, the lions of Shetland, Scotland.
8. Krüger, R. (1995), *Nachhaltige regional Entwicklung mit Tourismus – Konzeptionelle Ansätze und Strategies hirer Umsetzung*, in: Institute fur Tourismus deer Freeing Universidad Berlin, Arbeitskreis Freizeit und Fremdenverkehrsgeographie (Pub.): *Ansätze fur seine nachhaltige Regionalentwicklung mit Tourismus*. Berichte und Materialien Nr. 14, Verlag fur Universities Communication, Berlin.
9. Spitzer, H.: *Fun Benin deer Nachhaltigkeit*, in: Birzer, M.; Feindt, P. H.; Spindler, E. A. (Pub.) (1997), *Nachhaltige Stadtentwicklung: Konzepte und Projekte*, Economical Vela, Bonn.

10. University of Dortmund (2001), *Sustainable Regional Development for Tourism in County Donegal*, Republic of Ireland, Faculty of Spatial Planning.

نحوه ارجاع به این مقاله:

اکبرپور، محمد. موسوی عراقی، سیده شادی، سمیه، عظیمی. (۱۳۹۹). نقش خلاقیت انسانی در توسعه پایدار گردشگری جزیره قشم، شهرسازی ایران، ۳ (۴)، ۱۵۹-۱۶۷.

COPYRIGHTS
Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Iranian Urbanism Journal. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

URL: <https://www.shahrsaziiran.com/1399-3-4-article12/>